

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 13(94)

1993 m. birželis

Jungtinis tremtinių chorus

Algirdas KAIRIO nuotrauka

Lidia
GELDOTAITE.
PUNIEKIENE

Mes su Tavimi

Ad visa širdimi su Tavim,
Mano skausmo ir dėlaujamo
Tėvynė.
Nes kelius nuėjau su visais,
Kur mylojo Tave ir apgynė.

Ad visa širdimi su Tavim.
Laisvą Lietuvą sveikinu drasiškai
Ir žinau - nors sunku, bet jėgu
Tu gyventi, Tėvynė, surasi.

Ir tuo pačiu negražina būkai:
Mes - laisvi, viada savo laisve
tikėjom.
Mes visa širdimi su Tavim
Juk kartu per skausmus laisvėn
éjom!

Broliai partizanai

Tu sugrįžki atgal
I giminės namus -
Jau Tėvynėj dangus
pragiedréja.
Tik pareik, nors ir bėsis
I langą lietus,
Ir laukai rudenio ištuštejė.
Ar girdi: skambia laisvės varpa
Ir tauta vėl prie vėliavų renkas...
Tik sugrįžk - baigés mūsų
vargai,
Ir retežiai nukrito nuo rankų.

1993 rugpjūtis

Lietuvos Respublikos Prezidentui p.A.Brazauskui PAREIŠKIMAS

1993 06 24
Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga bei Lietuvos politinių kalinių sajunga pareiškia, kad 1993 m. birželio 22 d. susitikime su Lietuvos Respublikos Prezidentu dalyvavę asmenys neatstovavo né vienai iš paminėtų sajungų.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos preidentas B.Gajauskas
Lietuvos politinių kalinių sajungos pirmmininkas A.Stasiukis

PAREIŠKIMAS

Lapkričio "Kauno laikas" 1993 m. gegužės 26 d. išspaudino Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos Kauno tarybos kreipimąsi į suvažiavimo dalyvius bei visus sajungos narius.

Pareiškiame, kad tokia publikacija yra šiurkštė provokacija, siekianti sukelti nepamatikėjimą Lietuvos Respublikos politinių kalinių ir tremtinių sajungos veikla. Šis kreipimasis nebuvo nei perskaitytas, nei svarstytas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos IV suvažiavime. Tas pareiškimas prieštarauja Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos įstatamams.

Kartu paaiškiname, kad Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga pripažsta, kad visus klausimus galima ir būtina spręsti tai- klu parlamentiniu būdu.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga atsiriboa nuo asmenų, skelbiančių tokio turinio pareiškimus, ir svarstys jų narystės klausimą.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos preidentas B.Gajauskas
1993 m. birželio 22 d.

Apkvailintų rinkėjų atsipeikėjimas Kaišiadoryse

Rinkėjų kaltinti nereikėtų. Jų sąmonę gerokai apdūmino ne tik sovietmečio palikimas, bet ir rinkiminė DDP propaganda. Pažadai buvo gražūs ir kilo lyg muilo burbulai. Po rinkimų burbuliukai ėmė sproginėti ir paliko tik kartus nusivylimas. Brazauskinkų tvirtovėje Kaišiadoryse

DDP kandidatas A.Anužis gavo tik 15 proc. dalyvavusių rinkimuose balsų. Sajūdžio kandidatas L.Sabutis surinko atitinkamai 42 proc. Rinkimai neįvyko. Matyt, rinkėjai pradeda realiai vertinti žadėtojų galimybes ir sugebėjimus tuos pažadus realizuoti.

Kam ir ką skambino Vilties varpas?

Tą apniukusio dangaus pavakarę tylėjo ne tik sostinės, bet ir visos Lietuvos bažnyčių varpai. Lėtais dūžiais skambėjo Vilniaus Kalnų parke vienišas varpas, primindamas Gedulą ir žadindamas Vilti, kviesdamas, guosdamas, kaltindamas... Si skambesi girdėjo ne tik Tremties dainų ir poezijos vakaro dalyviai, bet ir visa šalis.

"Skaičiuojant nuo 1941 metų, kiek tai mažai amžinybės akiratyje ir kiek daug mūsų pilko gyvenimo sūkuryje. Metal, litudijantys ašaras..."

Vilniaus PKT sajungos atstovas Stasys Žukas

"Ne Lietuva skolinga Rusijai, o Rusija Lietuvai. Mes primėname, jog šalos atlyginimas - tai vienintelis Lietuvos šmonių reikalavimas... Mes norime teisėtingumo. Jis neturi būti panikintas."

Jonas Čeponis, Panevėžio PKTS bendrijos pirmmininkas

"Nudienės mūsų tautų istorijos panašios, kaip du vandens lažai ir ne tik mūsų, bet ir visų ūvusių sovietų imperijos taučių..."

Zelimchan Jandarbijev Čečenijos Respublikos viceprezidentas

"Mes sieksime, kad tokia priespauda ir tokia kančia nepaisikartotų..."

Lordas David Enoch, Didžiosios Britanijos

"Mes galime ir turime pasiūlusti viena Lietuvos šeima, suprasdami, kas esame, iš kur atėjome, per ką turėjome pereiti ir kur norime eiti. Suvokime save kaip Lietuvą, kaip visus šmones: ir nuodėmingus, ir nusikaltustus, ir klydustus, ir ko-vojusius, ir šuvusius, ir išlikustus, kurie turi padėti visi kiltiems..."

Profesorius Vytautas Landsbergis

"Linkiu kiekvienam gero ir laimės. Gal ta laimė pasibels ir į mano duris? Tikrai pasibels! Dievilkos Vilties sustiprintus ir paguostus, Viešpatie, laimink..."

Jo Ekskalencija arkivyskupas Audrys Bačkis

"Norėčiau palinkėti, kad Lietuva, tapusi laisva valstybe, būtų teisės ir teisėtingumo valstybe, kad šmonės gyventų taikojė ir santarvėje, kad jų gerovė didėtų. Stokojam Vyriausybės pagalbos."

Romuald Gileczewski, Lietuvos PKTS lenkų sekcijos pirmmininkas

Trečdalį tautos patyrė okupantų represijas. Kodėl šiam fataliskai skaudžių netekčių paminėjime, i kurį susirinko atstovai iš visos šalies, nebuvo matyti aukščiausiosios valdžios šmonių: Respublikos Prezidento, Premjero, Seimo pirmmininko arba juos atstovaujančių pasiuntinių? Jie negalejo nežinoti Gedulo ir Vilties dienos ir nesuvokti jos prasmės. Ar šitaip neparodomos abejingumas Didžiajai Tautos Kančiai? O gal tai reikia suprasti, kaip tylu vengimą atsakomybės už okupantų ir kolaborantų padarytas skriaudus ir nedrašą viešai tai išpažinti? Beje, žodžiai, kad ir pasakomi, reiškia nedaug, jei neįvyksta teisėtingumo aktas. Tiki teisėtingumo pagrindu galima siekti vienyti okupaciją suskaidytą tautą. Šių metų Atmintinoji diena vėl prikišamai parodė, kokiui keliui turi eiti valdžia, jei ji iš tiesų siekia tautos šusitelkimo. Méginiamas užmaršinti praeities neteisybes, skaudžiai jaučiamas ir šiandien, tik didina atotrūkį ir moralinę skolą, valdžios skolą visuomenei.

Varpas skambino visiems...

Edmundas SIMANAITIS

1993 m. birželis

TREMTINYS

2

LDDP, neklaidinkite Lietuvos žmonių!

Lietuvoje praėjusiais metais įkurta ir veikia organizacija, kurios tiesiogiai matomas tikslas yra padėti Antruojo pasaulinio karo vete-ranams, prievara įtrauktiems iš Lietuvos kariuomenės arba toly-giu prievertiniu būdu mobilizuotiems, kai kuriems galbūt ir sava-noriškai išstoju siems i SSRS ginkluotasiems pajėgas ir jų gretose da-lyvavusiems tame kare.

Mes pritariame tokio pobūdžio socialinei pagalbai, būdami tos nuomonės, jog jos finansavimą turėtų užtikrinti Rusija-SSRS išpa-reigojimų paveldėtoja. Lietuvos Respublika gali to imtis savo pilie-čių atžvilgiu gryna humanitariniu pagrindu, žymédama šias biu-džio išlaidas kaip moralinę Rusijos skolą konkretiems Lietuvos piliečiams, kuri anksčiau ar vėliau turėtų būti kompensuota jiems ar-ba jiems padėjusiems Lietuvos valstybei.

Tačiau mes negalime sutikti su politiškai klastojamu ir neapib-rėtu šios problemos pateikimu, su istorijos perrašymo užmačio-mis. Lietuvos valstybė negalėjo dalyvauti antihitlerinėje koalicijo-je, nes buvo SSRS okupuota ir Lietuvos valstybingumas - sunaikin-tas. Užkariautą tautą, kaip Čingischano laikais, prievara įtraukė į karą. Lietuvos piliečių dalyvavimas kare prieš hitlerinę Vokietiją ir jų asmeninė narsa, gyvybės ir sveikatos auka, be abejo, turi būti gerbiama ir įvertinta. Bet nepamirština, kad antroji sovietų okupa-cija Lietuvoje reiškė vieno genocido pakeitimą kitu, ir jokių SSRS ginkluotų bei represinių struktūrų veiksmų prieš Lietuvos gyven-tojus - dar tebevykstant karui prieš Vokietiją ir jam pasibaigus - ne-gali būti suplakami ir primetami antihitlerinei koalicijai. Už nusi-kaltimus atsako tie, kurie juos padarė. NKVD-KGB pareigūnai ir baudejų daliniai negali būti laikomi, bent jau Lietuvoje, "antihitlerinės koalicijos" kariais. Savo ruožtu Lietuvos piliečiai, kurie rizi-kiodami netgi gyvybę nepaklusdavo sovietų mobilizacijai ir išjunge-i ginkluotą rezistenciją prieš naujus okupantus, juolab negali būti net iš netiesiogiai smerkiami. O tai vėl mėgina daryti LDDP, skel-bdama būtent paklusnius mobilizacijai arba nesugebėjusius jos iš-vengti esant "lietuvių tautos garbės" apgynėjais ("Tiesa", 1993 m. gegužės 8). Laisva valia pasirinkta Lietuvos garbė buvo valstybi-ka organiuotas politinis ir ginkluotas pasipriešinimas okupacijai, na-reiškės 1941 m. birželio sukiliimo faktu bei pastanga atkurti valstybę ir ginkluota 1944-1954 m. kova, kurioje sudėtos didžiulės aukos stabdė Lietuvos kolonizaciją ir apiplėšimą.

Jokiu būdu neleistina, kad tuo metu priešo pusėje veikę kolabo-rantai bei represiju vykdytojai dabar pasislėptų už "kovotojų prieš naudžiamą" statuso. Ši propagandas ginkla KGB naudojo prieš Lietu-vo rezistenciją. Juk antinacinę lietuvių kovą LKP(b), MGB, NKVD vertino kaip kovą prieš SSRS, LLA ir kitų antinacių organizacijų naflus teise kaip "tėvynės išdavikus", lietuvių antinacinę kovą nau-dejo antlietuviškumui kurstyti tarptautiniu mastu (lietuviams Molotovo-Ribentropo susitarimas galiojo ir vykstant Vokietijos-SSRS karui, ir po jo). Dabar vėl paleisti ji į darbą būtų naujas provokaci-nis LDDP žingsnis, skaldant ir suprišeinant Lietuvos žmones. Dar pavojojantis politiskai ir teisiškai (valstybės ir tarptautinės teisės būti) būtų antrosios sovietų okupacijos nutylejimas, tautų ir galų inkorporacija į SSRS išskinant, kaip "išiungimą į antihitleri-nę koaliciją", suteikiant net sovietų agresijai ir Lietuvos inkorpara-cijai į SSRS teigiamą istorinį atspalvi.

Toksia LDDP iniciatyva, kreivai politizuojant socialinę problemą, yra klaidinga ir žalinga. Galų gale LDDP neturi jokių moralinių tei-sių spręsti, kam Lietuvoje atitenka karzygių garbę. Tegul ši organi-zacija, toleruojanti stribus ir enkavedistus savo vadovybėje, tyli apie garbę ir verčiau pasirūpina išseseti rinkimų pažadus.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjungos prezidentas B. GAJauskas

Vilniaus politinių kalinių ir tremtinų bendrijos tarybos pirmininkas Stasys ŽUKAS

Lietuvos politinių kalinių sąjungos pirmininkas Antanas STASIŠKIS

Dėl Šilalės valdžios

Rezoliucija

Šilalės rajono valdžią žmonės išsirinko demokratiškai. Tai vie-nintelis Lietuvos rajonas, kuriame vadovauja dešinieji. Seime lai-mėjus kairesiems, neokomunistai visomis išgalėmis stengiasi nu-versti teisėtai išrinktus Šilalės raj. vadovus. Mes, Lietuvos politiniai kaliniai ir tremtiniai bei kiti Kvėdarnoje birželio 6 d. Tremties die-nos minėjime dalyvavę žmonės, griežtai pasisakome prieš šias neo-komunistų užmačias.

Dėl LDDP savavaliovimo

Rezoliucija

Komunistai, 50 metų skleidę melą, meluoja mums ir toliau. Prieš rinkimus į Seimą, prieš prezidento rinkimus LDDP žadėjo žmonių gyvenimą pagerinti. Kaip matome, kainos didėja, žmonių gyveni-mas blogėja. Išaiškėjo ir dar vienas jų melas. K. Bobelis, būdamas JAV piliečiu, negalėjo balotiruotis į Seimą. Matome, kokia netiku-si Lietuvos teisėtvarka: prieš rinkimus buvo perduota teismui sp-ręsti, ar gali K. Bobelis būti Seimo nariu, ir teismas priėmė neteis-ingą sprendimą.

Reikalaujame:

1. Seimas turi laikytis Lietuvos Konstitucijos ir atimti iš K. Bobe-lis Seimo nario iugaliojimus.

2. Palikti S. Lozoraitį Lietuvos ambasadoriumi JAV ir atsaukti nutarimą dėl jo atleidimo iš Lietuvos ambasadoriaus pareigų JAV.

Resoliucijos priimtos Tremties dienos minėjime Kvėdarnoje 1993 m. birželio 6 d. Minėjime dalyvavo 280 žmonių.

Lietuvos Respublikos Seimui Tėvynės Santaros PAREIŠKIMAS

1993 06 17

Vilnius

Dėl žemės nusavinimo

Nutarimas dėl žemės reformos krypčių yra naujas žemės nusavinimo aktas, kuriuo Nepriklausomos Lietuvos Respubli-kos Seimas patvirtina prieš 53 metus okupacines sovietų val-džios ir jos statytinių Lietuvos iwykdytą piktadarystę. Seimo nariai - LDDP daugumos atsto-vai, remiantys ši dokumentą, dar kartą viešai paliudijo, kad yra ištikimi kolaborantų - stribų dvasiai ir yra nuoseklūs okupan-tų darbų tėsėjai, kad jiems yra svetimi Lietuvos žmonių intere-sai - jie viešai atskiria save nuo Lietuvos žmonių ir prisiuima at-sakomybę už šio ypatingai žalin-go Lietuvos ateicių akto pasek-mes.

"Kryptys" - nusikalstamas ak-tas, kurio vienintelis tikslas yra užgrobtis svetimą turta ar įteisinti užgrobtą. Dabartinių LDDP vadovų pažadais apmulkinta žemdirbių dauguma po keleriu metų, bankrutavus žemės ūkio bendrovėms, bus išmesta į gatvę ir pasidarys 3-jų hektarų skur-džiai grytelinkais - naujuju raudonuojų dvarininkų beteisiais kumečiai, o žemė pateks į bu-vusios kolūkinės nomenklatu-ros rankas. Tai privalo žinoti ir suprasti kiekvienas kaimo žmo-gus, nes tai ateitis, į kuria "Kryptys" ir kreipia žemdirbi.

Zemės reformos kryptys, nu-matančios žemės atėmimą ir nuosavybės teisių suvaržymą, prieštarauja Lietuvos Respubli-kos Konstitucijai ir tarptautinėms konvencijoms: Todėl bet

1944 m. pavasari apie Molé-tus labai suaktyvėjo lenkų parti-zanų veikla. Juos vadino "Vois-ko krajova" (dabar sakom Armija Krajova). Buvo girdėti, kad apie Vilnių yra lenkų partizanų, kurie persekoja raudonuosis rusų partizanus. Karininkai bu-vo lenkų kariuomenės kadriniai karininkai, o eiliniai - daugiausia jaunuoliai iš Vilniaus, Baltarusijos. Dauguma jų buvo raiti. Iš kur jie turejo tiek arklių, neži-nau. Gal atimavo iš ūkininkų. Būriai buvo nemaži - nuo kelių dešimčių vyrų - iki kelių šimtų. Ginkluoti buvo nebilogai, dau-giausia vokiškais ginklais. Skli-do gandai, kad vokiečiai specia-liai apginklavę lenkus, kad šie naikintų raudonuosis partiza-nus. 1943 m. Armija Krajova naikino rusų partizanus ir neko-vojo nei prieš vokiečius, nei prieš lietuvius (t.y. prieš polici-ją ar savisaugos būrius). Taip ir buvo iki 1944 m. pavasario. 1944 m. vasario mén. ar kovo pradžioje prie Inturkės Bebrusų ežero buvo sutraukta apie 500 raitų ir pėsčių lenku partizanų, ketinusių pulti Molėtų valsčiui. Vietos policija, bijodama, kad prieš juos neatsilaikys, papraše Vilniuje stovinčių Lietuvos savi-saugos dalinio karių pagalbos. Atvažiavo su kariais šeši sunkve-žimiai: keturi lietuvių ir du estų (jų dalinys irgi stovėjo Vilniuje). Bet tuo atburzgė ir trys vokie-čių automašinos. Jie jau iš tolo pradėjo šaudyti, praleido pro sa-vo liniją Dubingių ir Bijutiškio link beveik visus lenku partizanų. Tai matydami pro žiūronus arčiau buvę estų kareivai ati-dengė iš kulkosvaidžių ugnį į vo-kiečius, o lietuvių dalinys pradē-

kokie teisiniai aktai ar sprendimai, padaryti jų pagrindu, yra neteisėti ir niekiniai, negali-ojantys nuo pat jų priėmimo ir ne-sukuriantys jokių teisių pa-sekmų. Tai taip pat kiekvienas privalo žinoti, nes ateityje klia-das teks atitaisyti ir už jas atsa-kyti.

Hitlerio ir Stalino režimai, sugebę nužudyti dešimtis milijonų savų ir svetimų piliečių, nesunaikino nuosavybės teisés - ir po okupacijos dešimtmečių ši teisė išliko gyva ir jos turi laikytis visos šalys ir visos partijos. Nejaugi LDDP laiko save galin-gesne ir ilgaamžiškesne už šių tironų imperijas? Ta aplinkybė, kad bolševiku musikalitumu organizatoriai ir vykdytojai iki šiol nepasodinti į kaltinamujų suo-la, nieko neturi kliaidinti. Jeigu yra iwykdytos piktadarystės, tai visada egzistuoja ir atsakomybė. Tai išreikia suprasti, ir pirmiausiai LDDP agrarinės politi-kos autoriams.

Didžiausias pasityčiojimas iš Lietuvos Konstitucijos, įstatymų ir piliečių teisių yra nuostata, numatanti priverstinę savininko žemės nuomą LDDP proteguo-jamam juridiniam asmeniui ne-ribotam laikui.

Ne mažesnės panieka ūkininkai ir pasityčiojimui iš jo teisės ūkininkauti skamba reikalavimas padengti prieškarines skolas. Cia pravartu priminti ele-mentarias istorijos detales. Ištremtų, išbuožintų ir sukolūkin-tų ūkininkų turtas nemaža dalii-

mi papildė partinių bonžų kiše-nes. Beveik dešimt metų, prade-dant 1940 m., ūkininkai mokėjo skolas. Ir kas dabar gali apskai-čiuoti, kiek kartu ir kokias skolas ūkininkai per tą laiką išmokėjo? LDDP yra tiesioginė ir oficiali komunistų partijos teisių ir tur-to paveldėtoja. Būtų logiška ir teisinga, jeigu nors bent dalis ūkininkams padarytos žalos bū-tų atlyginta iš LDDP saskaitos. Tačiau kalbėti apie tai, kad savininkas turi mokėti nuomas mo-kesti už savo žeme ar papildo-mai už ją atlyginti, be abejo, yra tikros bolševikinės mastysenos reliktas.

Tėvynės Santarą sudaran-čios partijos ir organizacijos dar kartą pabrėžia, kad būtina bes-lygiškai pripažinti nuosavybės teisę į žemę jos savininkams ir aprūpinti žeme tuos kaimo gy-ventojus, kuri siekia ją dirbti. Mūsų nuostata - racionalaus ir gajaus ūkio kūrimas, kartu lanksčiai ir žmoniškai, nesuprie-šinančiai kaimynų, spresti asmeni-nio ūkio (2-3 ha) klausimą. Tai valstybės reikalas ir pareiga, tačiau dabartinė valdančioji par-tija to nenori daryti ir tūkraja pa-dėti slepia nuo žmonių.

Kvieciame Lietuvos žmones nepasiduoti gąsdinimams ir ap-gaudinėjimams, neatsiekyti į teisių ir atkakliai jas ginti, nevykdyti neteisėtų reikalavi-mų. Bolševizmo likučių gyvavi-mas nebeilgas.

Tėvynės Santarą yra pasirengus padėti asmenims kreiptis į tarptautines organizacijas ir teismus dėl savo teisių gynimo.

Savo ruožtu Tėvynės Santara taip pat darys reikiamus žygius.

Tėvynės Santaros vardu:
A.Stasiškis
T.Lideikis
B.Gajauskas
K.Kuzminėkas

Armijos Krajovos nusikalstimai

jo supti vokiečius iš kitos pusės. Lenkai bėgo mažai atsišaudyda-mi. Lietuviai dalinys išgirdė ugnį į vokiečius. Vokiečiai, paleidę dar keletą serijų, sušoko į savo automašinas ir iškūrė į Vilnių. Nušauti buvo du vokiečių kareiviai ir vienas lietuvis. Pės-tieji lenkų partizanai buvo ap-suptyti, keli jų nukauti, o 16 paimta į nelaisvę. Šiuos atvežė į tur-gaus aikštę. Mes, gimnazistai, ejome į juos žiūrėti. Tai buvo vi-sai jauni - 17-20 metų jaunuolai. Netrukus juos vėl susodino į mašinas ir išvežė į Vilnių. Koks jų likimas, neaišku.

Tą pavasarį vyko dešimtys laidotuviai Moletų, Inturkės, Bi-jutiškio kapinėse. Ypač istrigo vienos motinos, nužudytos su dvemis kūdikiais, mokytojos Pi-piraitės-Trimonienės su kūdikiu laidotuvės.

Taip mus mūsų tėviškėje žu-dė atejūnai iš Lenkijos, Baltaru-sijos ir prisiplakėliai lenkomai.

O ar neatslenka į tuos kraštus

vėl 1944-ųjų metų siaubas? Iš Šalčininkų raj., Visagino, Trakų mokyklų ir iš kitų vietovių jau atleista kelios dešimtys lietuvių mokytojų, arti dviejų šimtų žemės ūkio specialistų. Mes turi-me savo žemę apginti nuo atejū-nų ižūlumo. Mums nėra kur trauktis. Cia mūsų tėvų ir protė-vių kapai.

Tokios tad nelinks mos min-tys kilo žiūrint į paminklą, pasta-tytą Vilniaus apylinkėje Armijos Krajovos partizanams.

Gediminas KATINAS

Kankinimo rūsiai ar bendrabutis?

Gedulo ir Vilties dieną lan-
kiausi Vilniaus KGB rūsiuose.
1946 m., iš Lukiškių kalėjimo
tardymui ten nuvežtas, savaite
turėjau progos su jais susipažin-
ti.

Šiandien jie rodomi gražiai
išdažyti, kamerose įtaisyti net
kabylos drabužiams, spintelės
daiktams susidėti, stovė po dvi
metalines lovas - tarsi bendra-
butis - gyvenk ir norėk. Puikuo-
jasi ir biblioteka, pilna knygų...
Žmogus, ankačiau ten nebuvės,
gali patiketi, kad taip čia buvo
visada.

Nežinau, kas šiandien suin-
teresuotas rodyti tą mela. Ten
nebuve žmonės, ypač jaunimas,
tiesiog mulkinami. 1946 m. aš
buvaus kitokiuose rūsiuose.
Tuomet kameroje nebuvu ne tik
kabyklų ar spintelius, bet ir lovų.
Patalpą "puoše" vienintelis
daiktas - "paraša", ir ta be dang-
čio, kad daugiau kaliniams
dvoktų. Kalinių į kamero užda-
rydavo ne po du, kaip dabar ro-

Jie gynė Lietuvą. Archyvinių nuotraukų paroda prie KGB pastato
1993 06 13

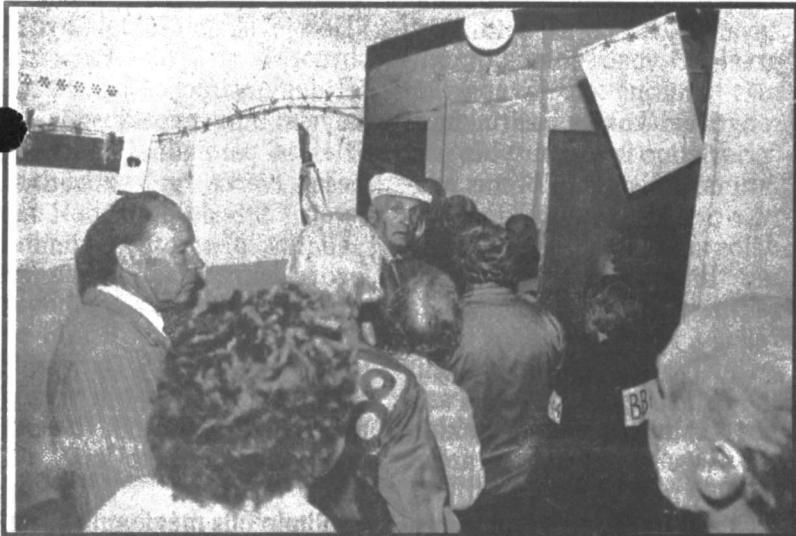
do lovos, o po 15-20. Mes kalėjo-
me 18 žmonių. Naktį atsigulti
būtu galėjė tik trečdalis žmo-
nių, kiti turėtų kliaurą naktį sto-
vėti, nes nebuvu vietos, tad "dėl
lygybės" visi miegodavome su-

sėdė ant nešvarių, šaltu grindu
vienas kitam į tarpkojį, lyg žais-
dami "Ropės rovinį". "Parašą"
leisdavo išnešti vieną kartą per
parą - rytais. Kameroje ne tik
neleido knygų skaityti, bet, Die-
ve sergėk, jei pas ką užtikdavo
mažiausiai popieriaus skiautelei!
Taš karcerio neišvengdavo.
Siandien nudažytos kameros sie-
nos buvo apgruviusios, nuo
drėgmės rasotos. Tai taip atro-
dė tuometinės saugumo kame-
ros, kur buvo kankinami tūks-
tančiai nekaltų žmonių.

Man atrodo, jei šiandien ne
tyčia, ne norint apmulkinti,
žmonėms demonstruojamos ši-
tokios išgražintos kameros, rei-
kia nedelsiant prie jėjimo ir
koridoriuose stambiu šriftu apra-
šyti, kaip jos atrodė anksčiau,
masinio kalinimo metais.

Aleksandras JUŠKA
Druskininkai

Algirdo KAIRIO nuotraukos

Pirmieji Genocido muziejaus lankytojai

Kaip jie "tvarkė" likimus

1947 m. Tauragėje buvau
nuteista karinio tribunolo kaip
partizanų ryšininkė. Pavasarį
atsidūriau Krasnojarske, Zlobi-
no lageryje, tapau verge.

Mus, jaunas mergaitės, pris-
tatei krautį baržas cementą, ku-
ri karštą atveždavo iš Krasno-
jarsko miesto, kur ji gamino.
Mes baržos triumuoje turėjome
ji sulyginti. Tai buvo tikras pragaras.
Dusome nuo karščio ir ce-
mento dulkių. Iš nosies dažnai
prapluiptavo kraujas, netekda-
vome samonės. O mūsų kankin-
tojai sadistiškai iš mūsų tyčiojo-
si, vadino "fašistkomis" ir "ban-
ditkomis". 1948 m. vasarą ga-
vau laišką, kad mano šeima iš-
vežta. Mama žinojo mano adre-
są. Kartą kolonoje, varoma iš
darbo, pamačiau prie tvoros sto-
vincią mama, sesutę ir kaimyną

Joną Šiaulį. Davė man pasima-
tymą su mama ir sesute. Raudo-
jome apsíkabinusios visos trys.
Sužinojau mūsų šeimos tragediją:
vežamas į Sibirą mano tėvelis
Antanas Brazas, sesuo Bronė ir
brolis Antanas bandė bėgti. Tė-
vui su sesute pasisekė, o broliu-
kų nušovė stribas... Po pasima-
tymo mama su sesute nuvarė į
baržą ir nuplukdė į Dudinką ant
Jenisiejaus kranto. Po keliu sa-
vaičių ir mus baržomis nupluk-
dė į Dudinką. Ten vėl krovėme
cementą. Vėliau ritinome di-
džiulius rastus, krovėme į štabe-
lius. Ir visa tai darė darvaikiškos
vergių rankos!

Vėliau mama buvo nuvežta į
Igarką, o aš 1948 rudeni - į Nori-
lisko 6-ą moterų lagerį. Gavau
katorginkės numerį.

1953 m. rudeni į mane ištrė-

mė į Igarką.
1956 m. su vaikais atvykau į
Lietuvą. Niekas mūsų čia nelau-
kė. Tauragės vykdomojo komi-
teto pirmininkė stribė Juzefa
Grigaravičienė (nors buvome
sėdejusios viename mokyklos
suole) "apgailestavo", kodėl
mes nepadvesėme Sibire, ir ne-
registruavo...

Krasnojarsko Zlobino lage-
ryje buvau kartu su mergaltė-
mis: Ieva Taukaityte, Stase Gir-
daitė-Mutautiene (gyv. Klaipė-
doje), Antute Urbanienė, Valyte
(pavardė pamiršau), Švenčio-
niškė Onute Trainytė, Vale Put-
vilaite (gyv. Panevėžyje). Kitų
pavardės atmintyje išblėso.

Taip raudonieji "sutvarkė"
Eržvilko valsč. Pašaltuonio pa-
rapojos valstiečio Antano Brazo
šeimos likimą.

Kazimiera
BRAZAITĖ-KATINIENĖ

Liuda GELGOTAITĖ-PUNIŠKIENĖ

Gimus 1927 02 14 Vilkaviškio
raj. Šilbalių kaime. Studijavo lie-
tuviai kalbą ir literatūrą Vilniaus
pedagoginiame ir Šiaulių moky-
tojų institutose, bet studijų ne-
baigė. 1953 m. Šiauliouose suimta
už antisovietinius eileraščius ir
nuteista 25 m. Kalėjo Taišeto ir
Mordovijos lageriuose. 1956 m.
grįžo į Lietuvą. Neakivaizdžiai
baigusi Kapsuko (Marijampolės)
pedagoginę mokyklą, iki pensijos
dirbo ikimokyklinėse įstaigose
pedagoge.

SUGRIŽUS

Einu ir vėl atsigrižtu,
Nes, rodos, dar girdžiu
Sargybinį paskui mane žingsniuojuant...
Sustoju. Įsiklausau. Tyli.
Nors niekas mano žingsnių neskaičiuoja,
Bet rankos, nejučiom už nugaras sunertos,
I kumštį gniaužias...
Ir vėl einu. Atsigrižtu.
Nejaugi šautuvas manęs nelydi?
Sargybinio nėra, komandos nesigirdi,
Tai ko gi vėl
Suspaudė skausmas širdi...

1953 - 1956 m.

Lietuva vėl kryžkelėje!

Apsidairykime aplinkui ir pa-
matysime, kad buvusi vietinė
nomenklatura (kolūkių ir kitų
ūkių vadovai bei jų parankiniai)
ir toliau ruošiasi mus išnaudoti
ir engti.

Argi ne tas viltis puoselėda-
ma dabartinio Seimo dauguma -
LDDP priėmė vadinamąjas "Že-
mės reformos kryptis", kurios
numato neribotam laikui vėl
iteisinti žemės ūkio bendroves
(buvusius kolūkius), o privati-
zuojant 2-3 ha žemės sklypus, ju
savininkus paversti kumečiais.
LDDP agrarininkų parengtos
"Kryptys" sudarys salygas ne-
gražinti žemės teisėtiems savi-
ninkams, kurie "Kryptye" jau
vadinami tik pretendentai.
Nors tai prieštarauja Lietuvos

Respublikos Konstitucijai, Jur-
šenui ir Pronskui bei kitims
bendraminčiams - tai vieni nie-
kai. LDDP dauguma Seime skel-
biasi esą uoliausi demokratijos
ir teisingumo gynėjai, nors dar
visai nesenai jie buvo proletaria-
to diktatūros vykdotojai. Yra sa-
koma, kad joks įstatymas nepa-
jėgus apginti visuomenę nuo jos
išrinktų atstovų politinės išda-
vystės.

Todėl, brangūs Lietuvos
žmonės, ypač kaimo gyventojai,
būkite budrūs ir nesuklyskite,
rinkdami savo atstovus į savival-
dybes ar į kitą Lietuvos Respub-
likos Seimą.

Aldona DAILIDIENĖ

Kauno raj.

Išvermės Seimo opozicijai!

Ar gali Lietuvos žmonės ramiai gyventi ir pasitiketi komuni-
stine vyriausybe ir buvusių komunistų partijos pirmuoju sekreto-
riumi, šiandien tapusių Lietuvos prezidentu A.Brazauskui?

Manau, daugeliui žmonių tokis klausimas dažnai iškyla, ypač
dabar, artėjant į pabaigą okupacinės kariuomenės išvedimo iš
Lietuvos terminui ir vykstant neaiškioms, paslaptinoms dery-
boms su ivairiais iš Rusijos atvykstančiais emisarais.

Perėlyg jautriai, iržliai, piktai dabartinių valdžios vyrai rea-
guoja į mūsų Seimo opozicijos pareiškimus, protestus (ypač už-
sienyje) dėl LDDP savalės ar žmogaus teisių pažeidimų. Mat per
daugelį vienvaldydystės metų jie iprato prie diktatūros, prie pavald-
inių nuolankaus paklusnumo.

Todėl šiandien visiems aišku, kad (kaip ir anksčiau) tik Sajū-
džio patriotinės jėgos buvo ir yra pagrindinė jėga, kovojanti už
Lietuvos Nepriklausomybę. Taigi ir perėjus į opoziciją, dešinio-
sioms jėgomis liko visa atsakomybė už Lietuvos ateitį, už suvere-
nios valstybės išlaikymą ir iškovotų vertybų išsaugojimą.

Duok, Dieve, sveikatos, išvermes gerbiamieems mūsų Seimo
opozicijos nariams, dirbantiems nepaprastai sunku, atsakingai
darbą, nes tik jie turi galimybę greičiau sužinoti, laiku sureaguoti
ir paskelbtis visam pasaullui apie LDDP daugumos vykdomus
Lietuvos Konstitucijos pažeidimus.

Vieni nukentejo, kiti - džiaugiasi

Vien per gegužės mėnesį net du kartus pabrangės važiavimas
autobusais ir geležinkelio skaudžiausiai palietė atokiau nuo di-
desnių Lietuvos miestų gyvenančių provincijos žmones.

Mus nuskriaudė dabartinė valdžia, prieš rinkimus tiek daug
žadėjusi padėti neturtingiemis. Dabar mes pradedame suprasti,
kad visa tai valdančiųjų partijai yra paranku: mat, taip pabrangus
važiavimui autobusais ir geležinkelio, gerokai sumažėjo ir inte-
resantų iš provincijos įvairose miestų įstaigose, valdžiai tapo ra-
miam.

Manau, tuo turėtų džiaugtis ir pats mūsų preidentas A.Bra-
zauskas bei Vyriausybės vadovas A.Sleževičius su visa LDDP svita-
kai mitinguose dėl tokio transporto brangumo alkanų, nusi-
vylusių žmonių susirenka mažiau. Bet gal dar anksti džiaugtis:
dar kiek pakentėj ir nesulaukę pusbadžio gyvenimo pagerinimo,
trūkus kantrybei, gal ir masiškai suvažiuosime į Vilnių. Tada su-
starti bus sunkiau.

"Čistka" - išmėgintas komunistų darbo metodas

Valdančioji partija perėmė iš savo pirmtakų visus darbo me-
todus. Taip pat perimtas ir "čistkos" metodas - nepageidautinų
žmonių šalinimas iš ankstesniu pareigu. Buvo komunistai turbūt
sentimentais laiko tolerancija, korektiškumą. Jieems nesvarbi net
ir puiki žmogaus kompetencija - svarbiausia politinės pažiūros.

Kiek patyrusiu, dorų žmonių jau atleista iš Vyriausybės, Radi-
jo ir televizijos. O kur precedento neturintis S.Lozoračio pasali-
nimas iš JAV ambasados! Juk iš tiesų būtų buvę Lietuvai naudinga,
kad A.Brazauskas, išrinktas prezidentu, būtų pasiūlęs S.Lozo-
raitė užsienio reikalų ministru. Kalbėdamas viešai apie kompe-
tenciją, prezidentas melavo tautai, nes paskyrė menkai užsienio
politikai išmanantį bet savę žmogų P.Gyli.

Tiesa, LDDP gali didžiuotis kadru valymo kompetencija. Kas
kitas turi tokio ilgo darbo patirtį kaip buvę komunistų partijos va-
dovai - A.Brazauskas, C.Juršėnas, P.Gylys ir kt! Nusistebėjimą¹
kelia tik tai, kur galėjo išselti panašiai mokykla buvęs vienas VLJK'o
vadovų - K.Bobelis? Jo per melus įundimasis į Seimą, ižūlūs "savi-
gynos" metodai visai nepanašūs į Vakarų pasailio diplomatų el-
gesi.

LDDP, darydama eilių kadru valymą ("čistka"), verčiau at-
džiau įsižiūrėti į tokius "veikėjus"!

Antanas BIELINIS

Elektrėnai

"Mokesčių sistema nėra tobula"

Taip pasakė, kalbédamas per radiją birželio 21 d., finansų ministras Eduardas Vilkelis. Jo užsienio kolegos sako ta patį. "Nepasakyčiau, kad šiandien verslininkai yra skriaudžiami..., bet, matyt, jų tikslas šiandien - išvis nieko nemokēti", - samprotavo ministras. Atsakydamas į radijo klausytojo klausimą, paaiškino: "Su tokiu pasakymu, kad dabar (verslininkai, E.S.) moka tik puose mokesčiu, aš nesutinku. Man atrodo, kad dabar moka tikrai dešimt procentų."

Gegužės mėnesį Kaune įvykusiam verslininkų suvažiavime sklandė gandas, kad septyni didžiausieji, pastaraisiais metais išsilukėtė, multimiliionieriai yra pasidaliję visą Lietuvą įtakos zonomis. Verslininkų prezidentas A. Stašaitis atvirai propaguoja teisinių nihilizmą ir panieką Valstybės įstatymams, atsakydamas mokēti mokesčius. Kodėl į tai nereaguoja fi-

nansų, teisingumo ministrai, Generalinis prokuroras, Seimas, Prezidentas? O gal "teisėtais, liaudies valia" jau virstame dar viena bananų respublika?

I Klausimą, ar nereikėtū imti mokesčių iš mažas pajamas turinčių žmonių, sakysim, iš pensininkų ir invalidų, ministras E. Vilkelis atsakė: "Aš manyčiau, kad šiandien iš tiesų apmokestinamos lešos, kurios turbtū tikrai neturėtu būti apmokestinamos. Tačiau čia yra ne tiek mokesčių, kiek minimalaus gyvenimo lygio (MGL) nustatymo problema. MGL šiandien tikrai yra ne realus. Ir kada, skaičiuojant fizinių asmenų mokesčius, pagrindu imamas MGL, tai tikrai ne realu. Kiek man yra žinoma, dabar yra ruošiamas Socialinės apsaugos ministerijos dokumentas, kuris turėtų gerokai pakeisti tiek minimalios algos, tiek MGL dydžius. Tada gal kiek ir šis klausimas išspręstų".

Seimo narys V. Petkevičius Nacionalinio saugumo komiteto vardu pasiraše įstatymo projektą apie Respublikos ginkluotasių pajėgas. Respublikos Prezidentas yra Vyriausasis ginkluotujų pajėgų vadovas. Konstitucija to neteigia, bet ir neneigia. Ir 1938 metų Konstitucijos 135 straipsnis aiškiai byloja - Prezidentas yra Vyriausasis Vadas, ir viskas. Prie Prezidento numatomai įsteigtai Valstybės gynimo taryba, kurion, be Prezidento, įeittų Premjeras, Seimo pirmmininkas, Krašto apsaugos ministras, Kariuomenės vadas, Seimo nacionalinio saugumo komiteto pirmmininkas. Prezidentas skelbs mobilizaciją ir kara, skirs kariuomenės viršininkus, pradendant pulko vadu. Krašto apsaugos ministras bus kartu ir "visos kariuomenės viršininkas". Jis rūpinis "tautą, valstybe ir kariuomenę parengti karui." Priministro bus sukurta Karo taryba. Ją sudarys Krašto apsaugos ministras, Kariuomenės vadas Kariuomenės (generalinio) štabo viršininkas, Kariuomenės užnugario tarnybų viršininkas Operatyvinės valdybos viršininkas, Pasienio apsaugos tarnybų viršininkas, vienas iš brigados vadų. Kariuomenės vada "reng visas ginkluotasių pajėgas karui", t.y. ruož kariuome-

Argins Savanoriai Lietuvą?

nes kovinio parengimo, mobiliacinius ir operatyvinius planus, parinks vadus ir viršininkus ir t.t. Tikriausiai šio įstatymo projektas bus išsamiai išnagrinėtas ir karybos specialistų, ir Seimo narių. Bet iš karto akis užklisia už ... O kur dinga SKAT? Ši jau susiformavusi, neža ginkluota jėga atsirado pačiomis kritikiausiomis mūsų Valstybei dienomis. Savanoriai, būdami menkai ginkluoti, dažniausiai beginkliai, drasai stojo ginti paskelbtos nepriklausomybės ir, né trupučio neperdedant, buvo pats pirmasis atskuriantis Lietuvos kariuomenės branduolys. Kodėl šiame projekte apie Savanorišką krašto apsaugos tarnybą nė žodžio? Gal įstatymo projekto rengėjai tikisi, kad iki įstatymo priėmimo SKAT bus panaikinta ir išformuota? Šis įstatymas Lietuvai gyvybiškai svarbus. Jame turėtų atispindėti Valstybės gynybos koncepcijos principai. Ar

1990 m. Sajūdžio Programoje išrašytas tokis reikalavimas valdžiai: "Reguliariai nustatineti Lietuvos Respublikos piliečių skurdo ribą, skelbtai kainų indeksus ir infliacijos dinamikos koeficientą. Būtina iš esmės keisti socialinio aprūpinimo, globos ir labdaros sistema, sukurti infliacijos kompenzacijos mechanizmą..." Sie pamatiniai socialinės ribybos reikalavimai visoms valdžioms vienodi. Kai jų nesilaikoma, visuomenės nepasitenkinimas valdžios nerangumu ar negebėjimu tvarkytis neišvengiamai didėja. Belieka priminti, kad vienintelė iš šielių Lietuvos vyriausybė, būtent G. Vagnoriaus Vyriausybė, émėsi kurti vadinamąjį "infliacijos kompensavimo mechanizmą". Kylant kainoms, lygiai greta buvo keliami ir atlyginimai. Gyventojų pajamos nemažėjo.

Š IS SEIMO IR VYRIAUSYBĖS RŪMŲ

Parengė Edmundas SIMANAITS

Piketuoti dar bus leidžiama prie namų valdybos

Seimui pateiktas svarstyti įstatymo projektas "Dėl susirinkimų organizavimo ir vedimo tvarkos". Štai kokią tvarką numato šis dokumentas. Miesto meras, rajono valdytojas turės teisę leisti piketuoti, mitinguoti, demonstruoti ar neleisti. Norint gauti tokį leidimą, teks tiems valdininkams pranešti prieš penktolika dieną. Valdžiai labai patogus tokis reikalavimas, ypač kai visuomenėje kyla staigus pasipiktinimas netiesėtais valdžios veiksmais ar valdininkų savavaliaivimu. Per pusę mėnesio pasipiktinimas "lėšvėdins" savaime ir noras mitinguoti praeis. O ypač įdomus draudimas mitinguoti ir apskritai rengti bet kokius susirinkimus "prie Seimo ir Vyriausybės pastatų ne artiau kaip šimtas metrų, o prie kitų respublikinės valdžios ar valdymo įstaigų, užsienio diplomatinės atstovybių, teismų, prokuratūros, Vidaus reikalų, Krašto apsaugos ministerijų įstaigų, karinių dalinių bei kitų su specialiu darbo saugos režimu ar saugomų ginkluotos sargybos objektų - ne artiau kaip 50 metrų".

Taigi tradicinėje tautos susirinkimų vietoje - sostinės Nepriklausomybės aikštėje rinktis, piketuoti, nuo Mažvydo bibli-

tekos sakyti kalbas jau nebebus leidžiama. Pamirškime tas jau dinančias naktis su laužais ir giesmėmis prie Parlamento kruvinojo Sausio dienomis. Dabar bus leidžiama rinktis į mitingą tik šviesiu dienos metu ir ... ne nuogdems (17 str.). Reikės valdininkams pranešti numatomu sakyti kalbu tematiką, plakatų ir transparantų turinį. Taigi laikas pratintis rasyti žulkus, nepriestaraujančius "lėšmingai partijos politikai". Nenustebkime, jei bus paskelbtas leistinų ar rekomenduotinų žulkų sąrašas. Prototipu pasitartaus sovietmečiu "Tiesoje" skelbtai žulkai Gegužės pirmosios ar Spalio šventėms. Jei demonstracijos ar mitingo dalyviai būtų nepaklusnūs vėžiai, tai pareigūnai, saugantys viešiąją tvarką, "gali bei būtinai atvejais privalo panaudoti specialias priemones (gumines lazdas, antrankius, kovinius įmtynių veiksmus, dujas, vandens-vydžius, žunis ir kt.), taip pat šaunamajį ginklą". Daugumiečių valdžia tankų dar neįsigijo ir todėl į liaudžiai tramdyti skirtu priemonių sąrašą kol kas ju neįrašė.

Sitaip bus mėginama "pataisyti" Konstitucijos 36 straipsnį, garantuojantį piliečiams "teisę rinktis be ginklo į susirinkimus".

Negerk, broli, trečios

Vyriausybė neva uždraudė tabako gaminių ir alkoholinių gérinų reklamą per radiją, televiziją, spaudą. Mat Lietuva, tapdama Pasaulinės Sveikatos Organizacijos nare, priėmė tokį įspareigojimą. Šis kuklus žingsnelis sveikintinas, tačiau pravartu priminti, kad praėjusių metų rugsėjo 26 d. įvykusioje Sajūdžio konferencijoje "Piliečių dorovė - tautos sveikatingumo

ruošusi eiti į pačias aukščiausias pasaulio viršunes, į visus vienetus ginti jūsų demokratiją. Padėkite mums! Labai jums ačiū, kad žiūrite TELE-3."

(Vilniaus radijas, 1993 m. birželio 20 d.)

Seimo narys Baranauskas nepasakė, ar visi AT deputatai laikomi televizijos programų darytojais ir pamokslautojais, ar tik dalis jų. Nepaminėjo, ar daug tokų darytojų ir pamokslautojų atsirado Seime. Daugumiečių pastangos apsaugoti televizijos programas nuo "darkymo ir pamokslavimo" pasaulyje, į kurį taikomės patekti, vadinhemos paprastai ir aiškiai - cenzūra.

Jau atvertą langą į pasaulį - TELE-3 studija - reiketų apginti. Kiek ši langą praversti ir ką per tą langą matome, - atskiras neatidėliotinai spręstinas klausimas, tačiau, langą aklinais užvėrus, kita greit neprasiškire.

laidas" buvo priimtas kreipimasis į būsimą Seimą priimti "Alkoholinų gérinų gamybos ir prekybos valstybinio monopolio įstatymą". Ši radikali priemonė šiandien dar aktualesnė.

Ji padėtų sparčiau atsikratyti iš sovietmečio paveldėtos baisios tautų žlugdančios nelaimės - girtuokliaivimo.

Ar Vyriausybė pasirengusi žengti Tautos blaivinimo keliu?

Valentina PANCERNIENĖ

Ką rytojus atneš ar atims ką - vis tiek,

Pamažu aš prie visko priprasiu...

O gyvenimas mano bus vertas

tik tiek,

Kiek jame tavo mėlės atraslu...

Kaip norėtus į man neturėt

praesities,

Siekti laimės džiaugsmingai ir

drasai,

Bet mano rytojus bus vertas

tik tiek,

Kiek jame tavo galėsčio raslu...

O kada, atkellavus prie

slenkačio mirties,

Tarsi žvakė sutrupus užgesiu,

Mano nueltas kellas bus vertas

tik tiek,

Kiek jame tavo pėdsakų raslu...

1993

Ar bus uždaryta TELE-3?

dodamiesi šia teise, mes gerai pamename. Beveik kas vakarą buvo darkoma televizijos programa, kai ekraną perimdavo įvairūs voratinklių rezgėjai bei pamokslautojai. ... Ten (sutartyje su TELE-3, E.S.) yra ir kitų nuostatų, kurios reglamentuotą veiklą payvertė trupučiukų gerų produktų nevykusiu iliupliniu."

(Vilniaus radijas, 1993 m. birželio 21 d.)

Ponia Liudija Baškauškaitė, studijos TELE-3 vadovė:

"...Nesuprantu, kaip kažkokia komisija turėtu teisę nuspirsti, kiek tos Rusijos (programos, E.S.) rodyt, o kiek TELE-3

rodyt. Tai yra absurdas. Aš noriu pasakyti, kad ne tik aš asmeniškai, bet mes visi čia TELE-3 kovojam kiekvieną dieną, kad to nevyktu. Aš asmeniškai esu pasiruošus kovoti iki grabo lentos, kad Lietuvoje būtų demokratija, kad Lietuvoje jūs turėtumėte teise, kaip ir visi kiti kitaime pasauliye, gauti tiesioginę informaciją, be cenzūros, be komisijos nusprendimo, kad ta informacija būtų jums pateikta kuo greičiausiai ir kad ta nepriklauso nuo valdžios televizijų būtų jūsų langas į pasaulį. ... Jeigu mus uždarys už tai, kad mes ko nepadarem (...), aš esu pasi-

Leonardas PETRAUSKAS

Bitininkas

(Tėsinys. Pradžia Nr. 9.)

Pavakary atvežė į Kauną, turbūt į Saugumą, nes viršininkas, kaip girdėjau, išrikuojo Petruskas. Nuvedė į požemio kamерą. Viską išdraskė, net batų puspadžius, reikdami: "Banditas! Nutvėrus tokį, pirmiausia reikia rankas sutrinti šautuvu buože, pasidėjus ant kelmo. O čia dar ginklą leido pagriebti, duraki." Kitą rytą be pusryčių išvežė į Vilnių. Po rytų dienų praleidau ramai, tik buvau labai nusilpęs, labai skaudėjo galvos dešinę

puse, akys tarsi aptemo, ausyse užė. Neramus laukiau tardymo. Naujas tardytojas kalbėjo rusiškai, elgesi gana mandagiai, net davė užsirūkyti, o vertėja moteris stebėjosi, kad mano tokie ilgi ir gražūs plaukai. Bet kai nepatikdavo mano atsakymai, leidavo man kokias tris paras "pailseti!" tokiam mažam kamarėlyje, kuris vadinas karceriu. Galia, kad per "atostogas" maitino tik vandenėliu ir gabalėliu tokios duoneles, ku-

rios laisvėje ir gyvulėlis nelieštu. Negaliu pamirštį vieno prižiūrėtojo, kuris nakčiai pro langeli įkišdavo man savo žineli.

Nusibodo man karceryje vienam klurksoti. Sumaniau apsimesti išprotėjusiu. Išsirengiau iki nuogumo ir ėmiau vaikytis savo priešus velnius, beprotikai juokdamasis. Prie vilko akutes susirinko nemažai žūrovų pamatyti nemokamo spektaklio. Pagaliau viršininkai nutraukė mano ginčą su velniais, gražino į kameras. Jos gyventojai manęs išsigando, juolab kad manė, jog aš moteris, nes buvau ilgais plaukais. Pamažu apsiaprato.

Kai vėl nuvedė tardyti, sakiau, kad galiuosi padares tokius nusikaltimus, buvau jaujas, bijojau, kad su manimi ne pasielgtų kaip su tévu, kad tarnavau tik iš prievertos. Dar ne kartą mane baudė karceriu, net nežinau už ką.

Baigėsi neramios tardymo naktys, pašaukė į teismą. Teisme dalyvavo mano jaunesnysis brolis Zigmas, pamačiau ir mama. Nuteisė mane aukščiausia bausme - sušaudyti. Siūlė rašyti malonés prašymą - atsisakiau. Tiktveliau sužinojau, kad jį paraše mama.

Ciunos 19 lagerio kaliniai. Antras iš kairės viršuje Leonardas Petruskas. Jei kas esate gyvi, atsiliepkite.

Nukirpę plaukus, visaip tyčiodamiesi ir daužydami šonus, įgrūdo mane į mirtininkų kameras. Ten jau vienas buvo, o paskui įstumė dar kitą. Išsipasakojuome apie savo jaunystės gyvenimą. Pasigyriau, kad turėjau 10 avilių bičių, kad svajoju būti bitininku. Mano draugai mirtininkai taip émė juoktis, kad net prižiūrėtojas atsidarė langeli klausé, kas atsitiko. Taip mes laukéme mirties nuosprendžio įvykdymo. Po kurio laiko atėjo atsakymas iš Maskvos. Mirties bausmė man buvo pakeista į 25-erius metus, 5 m. tremties ir 5 m. be teisių.

Labai skaudėjo galva, pakilo aukšta temperatūra. Teko ilgo-

kai gulėti ligoninėje. Pratrūko iš dešinės ausies kraujas su pūliais. Matyt, atsiliepē kerzinų batų "valšės" Ario Galoje. Nieko nesupratau ir negirdėjau. Čia mane aplankė sesuo, atvežė šiltiesnių drabužių, maisto.

Atėjo pavasaris, tebesu Lukiskių kalėjimo ligoninėje, skubéti neturiu kur. Galva lyg ir nusiramino; tik dešinė akelé émė neprimatyti, o auselė neprigirdėti. Ir taip-jau 40 metų! Bet ne bėda, ir viena ausimi, kas reikia, girdžiu už dvi, sunkiau su viena akele, o blogiausia, kad visai nebegaliu pasikliauti savo atmintimi... Paskui be bilieto pamačiau Kazachstano stepes.

(Bus daugiau)

Karagandos lageryje po sukilio, 1957 m.

Lietuviai pažintis su Jakutais prasidėjo 1942 metais. Nesvertinai jie mus sutiko, nesupratome, ko mes atsibasteme į tolimosios Šiaurės Laptevų jūros pakrantę, į jų žvejybos ir medžioklės plotus.

Vėliau, 1989 metais lietuvių grupės lankėsi Lenos upės deltoje, tvarė tremtyje palaidotųjų kapus, atstatė paminklus, koplytstulpis ir kryžius tremties vietose, vežė į Lietuvą žuvusių palaikus. Grįžtančią ekspediciją Jakutsko sutiko televizijos redaktorė Valentina Pribitkina, jos rūpesčiu buvo parengta laida Jakutsko radiju ir televizijai apie lietuvius tremtinius, kurioje kalbėjo ekspedicijos dalyviai. Iš šio nenutrūksta ryšys su tolimuoju Jakutsku, kur dar tebegyvena lietuvių.

Nesenai Lietuvoje lankėsi Jakutijos RTV korespondentai. Juos sudomino naujas eksponatas - Šiaurietiška Jurta Rumšiškių buities muziejus. Tai neįrastas ir ne visiems matytas statinys. Nors nemažai žmonių Lietuvoje patys kentė tremti, kiti skaitė tremtiniu prisiminimus, bet dažnas paklausdavo, kaip jūs TEN išgyvenot, kaip atrodo taurė? Toldose jurtose gyveno jakutai, lietuvių, suomių, estai ir kiti likimo nublokičiai prie Laptevų jūros.

Rimantas Pūtvis sumanė pastatyti Šiaurietišką Jurta Lietuvoje. Šiai minčiai sunkiai, bet pritarė buities muziejus mokslinė taryba. Jurta projektoje Rimantas Pūtvis - jis ne vieną tokį pastatė Arktijoje, o įgyvendinti sumanymą padėjo Jonas Markauskas. Medžiagomis statybai rūpinosi Jonas Markauskas, Algis Marcinkevičius, Arvydas Vil-

Laptevų broliai: lietuvių ir jakutai

kaitis, Vilius Gibavičius. Mes nuoširdžiai dékingi muziejaus darbuotojo Vytauto Markevičiaus ūmimai, kuri su studentais iš Danijos, Italijos, Prancūzijos ir Vokietijos padėjo statyti jurtą. Finansais remė Vincas Vilkaitis iš Australijos, Jonas Tarvydas iš Kanados, Antanas Dundzila iš JAV ir keliros Lietuvos įmonės. 1992 m. Šiaurės jurta buvo pastatyta lietuvių buities muziejueje pažymint 50-metį nuo tos dienos, kai Lietuvos tremtiniai buvo išlaipinti negyvenamose salose prie Laptevų jūros. Dalis jų atgulė amžino ūalo žemėje. Gržusieji, susibūrė į "Lapteviečių" broliją, siekia įamžinti tremtiniai atminima, materialiai ir moraliai remia vienišus ir metu naštus prislėgtus žmones.

Saulėta vasaros dieną lapteviečiai ir jų vaikai rinkosi prie jurtos, kurią Stasys Kazėnas pakvietė visus maldai prie koplytstulpio. Mūško aikštéléje keli šimtai atvykusiuų meldesi už amžinai likusius Šibiro platybėse. Meldesi už Lietuvą. Meldesi buvę pasmerkti mirčiai ūkininkai, mokytojai, tarnautojai, gydytojai. Nebuvo jų maldoje pykčio nei kerito, jie praėjo Dievo apsaugoti Lietuvą nuo to, ką patyrė Šibire. Mūsų Tėvų dvaisinis tvirtumas, darbštumas ir tikėjimas Dievu ligelbėjo jiems ir valkams gyvybe.

Šiaurietiška Jurta lietuvių buities muziejus nėra autentiška; Lietuvos nėra amžino ūalo, neįstatyti ledo vėtoj stiklo langa, nelėvys Rumšiškių miško aukštéléje poliarinės dienos ar

poliarinės pūgos, šunų kinkinio. Jurta ir kiti paminklai reikalingi, nes dar daug ledo ir ūalo žmonių ūrdyse. Reikia dirpdinti ūl ledą ir neužmiršti praeities skriaudų. Kviečiame gržti į Lietuvą tremtinius, o jie čia patria ne mažesnus vargus kaip tremtyje. Neranda jie tévirkés ūlumos ir palūžta, kaip išvežta į Šibirą Jadvyga Rimavičienė iš Sirvintų 1948 m.

Jakutijos nacionalinės televizijos ir radio komitetas skyrė lešas kūrybinės grupės kelionei į Lietuvą aplankytį jurtą Rumšiškėse, susitikti su tremtiniais, gyvenusiais Jakutijoje. Lietuviai jų atmintyje išliko kaip labai darbštūs, dori ir sažiningi žmonės. Su pagarba jie minėjo ir šiuo metu Jakutsko gyvenančių lietuvių pavardes. Į Lietuvą atvyko nacionalinės televizijos ir radio kompanijos redaktorė Valentina Pribitkina su dukra Ala - sociologe ir žurnalistė, Rūsijos akademikė, Jakutsko biologijos instituto direktorius Nikita Salomonov. Jis vienas pirmųjų su tévai buvo verbuotas durbams į Šiaurę ir, išliopę Lenos upės saloje, rado tik stupeļi su prityrtinta lentele ir įrašu TROFIMOVSK. Paaiškėjo, kad šiuo eiliučiu autorius teko lankytis su tuo Trofimovsko pradžios mokykla. Atvykusio Jakutijos Ciuprės rajono mokytojo Nikolajaus Matvejevo likimas buvo panašus į tremtinį lietuvių. Tuoj jų gyventojai 1942 m. buvo prieverta perkeliama darbams į Arkties rajonus dėl tais metais Jakutijos pietuose buvu-

sios sausros. Nors jie niebuvo "liaudies priešai", tačiau į kelionę leido išnti tik po 16 kg manatos. N. Matvejev gyveno į mokėsi su lietuviu. Atvyko režisierė Antanina Novgorodova ir operatorius Alaa Pavlov. Grupė vadovė Jakutijos nacionalinės televizijos ir radio komiteto generalinio direktoriaus pavadinuotoja Agafija Pticina, pasipuošusi jakutų tautiniu drabužiu, ižengė į jurtą nusilenkti liepsnojantį ugniai, nusilenkti Lietuvos tremtiniams. Jakutams ugnis - gyvybės simbolis, ji ūldo ir maitina juos žemos šaltynėje. Brangių svečių būryje jakutai visada pagerbia ugnį. Prie malonios ūlumos jurtoje jakutai prisiminė tuos laikus, kai gyveno su lietuviu tremtiniais. Atvežė į Lietuvą savo tautinių svenyry: elnio ragus, šuna kailio kepure, kuri labai praverčia Arkties šaltynę. Visi atėjusieji į susitikimą su svečiais vališnos jų atvežta žuvimi iš Lenos upės - kandiovka. Žuvis gelbėjo tremtinius nuo bado ir ligų, buvo vienintelis vitaminų šaltinis, valgėme ją kepta, ir šaldytą.

Iš anksčiau turime sukaupę tremties reliktų, dailininkės Jūratės Masiliūnės unikalų piešinių, nuotraukų. Vitalijus Staigaitis padare šunų kinkinio roges su visais joms reikalingais padargais. Galime į norime juos eksponuoti diems, kas nematęs. Apie tai tarėmės su Lietuvos valstybės muziejumi, kur yra Lietuvos genocido ekspozicija. Norėjome ją papildyti naujais eksponatais. Deja, rūpest

kelia Kultūros ir švietimo ministro 1992 m. spalio 27 d. išakymas Nr. 1290 "Dėl Valstybės muziejaus reorganizavimo". Ministras teigia, kad visi muziejaus eksponatai bus saugomi, tačiau politiniai kaliniai ir tremtiniai nori eksponatus netiks saugoti, bet ir eksponuoti. Ministeras išako Valstybės muziejaus pastatą perduoti Lietuvos dailės muziejui, pritaikant ji modernio meno ekspozicijai. Matyt, ministerija ir šiuo tautai sunkiu metu turės lešų muziejaus pertvarkymui, tačiau ar pakas jų panaikinti ir iš naujo įrengti tautos rezistencijos ekspoziciją? Politinių kalinių ir tremtiniai eksponatai tremiami į muziejaus salių.

Jakutijos delegacija pasakota apie jų Vyriausybės požiūrį į Ciuprės rajono tremtinius. Tremtiniai turi pažymėjimus, nemokamai naudojasi miesto transportu, gauna 20% didesnę pensiją, 50% sumažintas mokesčių už butą, viena korta per 2 metus nemokamai vyksta į pasirinktą sanatoriją ir kt., kasmet nemokamai gali keliauti į vieno respublikos kraštą į kita.

Šios Jakutijos RTV delegacijos misija - parodyti žmonių ūkį, tremtyje, skirti jiem dėmesį liudinėti. Lapteviečiai išliko dėkingi svečių dėmesiui, įsteikė mūsų tautos kančių metraštį - albumą "TEESIE" su įrašu..." Bendri vargai jungė mus, mokė geriau suprasti vienėmis kitus, bendrauti, mokė užjausti..."

Jakutijos RTV kvečia lapteviečius apsilankytį jų krašte ir papildyti jų jurtos ekspoziciją muziejuje naujais eksponatais.

Jonas PUODŽIUS

1993 m. birželis

TREMTINYS

6

IVYKIAI

KAUNAS. Birželio 19-ąją pa-minėtos 1941 m. birželio 22-25 dienų sukilimo prieš raudonuo-sius okupantus 52-osios metinės.

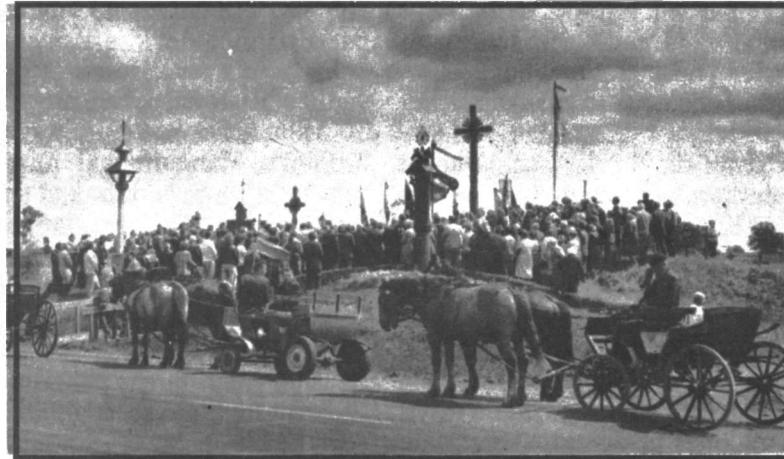
Iškilmės prasidėjo vėliavos pakėlimo virs Vytauto Didžiojo Karo muziejaus ceremonija. Įgulos bažnyčioje už žuvusius, mirusius ir gyvuošius sukilėlius ſv. Mišias aukojo kariuomenės kapellionas monsinj. A.Svarinskas ir Kauno įgulos kapellionas A.Bulota.

Miesto gatvėmis su gėlėmis i Ramybės parką ėjo buve sukilėliai, jų artimieji, svečiai iš Kanados ir JAV, politinių kalinių ir tremtinų sajungų nariai, Lietuvos atsargos karininkai, birutės, šauliai. Eisenos priekyje žengė orkestras. Prie 163 sukilėlių kapavietės ir prie memorialinio kryžiaus padėtos gėlės, uždegotos žvakės. Kalbėjo sukilimo Sedoje dalyvis, svečias iš Kanados K.Astravas, miesto meras A.Račkauskas, įvairių organizacijų astovai.

Paskui žmonės rinkosi Kari-ninkų romovėje. Dainavo politinių kalinių ir tremtinų choras, poetas aktorius K.Genys deklamavo eilėraščius. Įvyko Sukilėlių klubo steigiamojo konferencija. Klubo kūrimo iniciatoriai - Pasaulio lietuvių fondo viceprezidentas, sukilimo dalyvis Suvalkijoje, svečias iš JAV A.Razma, "Kardo" žurnalo vyr. redaktorius A.Martinonis, generolo

Vėtrės kuopos narys Damijonas Riauka. Iniciatyvinė grupė (9 žmonės) laikinai veiks Vilniuje, "Kardo" žurnalo redakcijoje. Sukilėlių klubas rinks prisiminimus ir įvairią medžiagą apie 1941 m. Birželio sukilimą, sieks sukilimo dalyvių apdovanojimo specialiais medaliais, reikalaus buvusiose sukilėlių būstiniene Vilniuje ir Kaune įrengti memorialines lentas. Parašytas atviras laiškas Prezidentui ir Vyriausybei, kuriame reikalaujama Birželio 23-ąją prilyginti Kovo 11-ajai ir Vasario 16-ajai, sukilėliams suteikti savanorių statusą, skirti lėšų paminklams statyti, kapams tvarkyti. Sukilėlių klubo tikrasis nariai bus 1941 m. birželio 22-25 dienomis kovojuusieji prieš raudonąją armija, jų giminės, o rėmėjai - visi Lietuvos patriotai.

Irena SMETONIENĖ

(Tremtinys. Pradžia Nr.7)

6. Antroji medalio pusė

Šaliai dainų, Rūpintojeliu,
I ką likai bepanaši?/
Vėl slaučia budeliai Šešė,
Vėl žiaurių priespaudų neši.

Krauju pasruvės tavo veidas.
Aplink vien ašaros, mirtis.
O, brangus Dieve, kam aplieidai,
Kodėl tokia ilga naktis?

1947. VI. 27

(iš Aušrelės sąsiuvinio)

Partizanai, tremtiniai, rezis-tentai dažniausiai pasipriešinimo veikla, kovas vaizduoja tik iš jems gerai pažįstamos pusės: nuožmios kautynės su priešu, drasos ir didvyriškumo pavyzdžiai, skaudūs pralaimėjimai, dar skaudesnės netekys. Parašoma, pakalbama ir apie išda-vystes, tačiau labai nedaug. Okupantų slapojo literatūra: di-rektyvos, planai, ataskaitos, in-formatorių pranešimai, baudėjų raportai, pagaliau politinės bylos rodo visai kitą šio reiškinio vaizdą. Dramatiški, dažnai tra-giškos baigties įvykiai atspindi-mi dviejųose veidrodžiuose. Vieni, negailėdami gyvybęs, grūmėsi dėl tėvynės laisvės, kiti visomis priemonėmis stengėsi palaužti pasipriešinimą ir su-šaknimis išrauti jo židinius. Visa tautos pasipriešinimo istorija yra drauge ir neregėto masto okupantų klastos, cinizmo, žiaurumo ir organizuotų, "iš-muštų", išprievertautų išdavys-čių istorija. Dar neturime pa-kankamai tvirtų teisingumo pa-matų. Todėl štandien keblu, skaudu ir net pavojinga liest

šia, vos apsitraukusių plona už-maršties odelė, tautos žaizda. Tačiau apie okupantų fizinio ir moralinio smurto metodus kal-beti ir rašyti būtina. Antraip mes tapsime panašūs į strati, kišant galvą į smėlį. Skaudžios išeinančios kartos pamokos neturėtu būti pamirštos. Tai ne tik istori-jos išsaugojimas, tai ir pasiprie-šinimo kovų ir metodų mokykla. Represijų mašina ta pati. Ji tik pritildyta. Ir apsuptis, kupina nenuspėjamų pavoju, taip pat ta pati.

Kiekvienam, kokiu nors bū-du pasireiškusiui, bet dar deta-liui nežinomam partizanui bū-riui baudėjai sudarydavo vad-i-

mulių, pavyzdžiui, Marijam-polės I gimnazijos direktoriui Broniui Blaudžiūnui toks for-mularas buvo pradėtas 1947 m. spalio 10 d. Agentas Vinis (sl.) ir slaptieji informatoriai Teisinga-sis (Pravdī vyj) ir Berželis gavo užduotį įnepinėti direktorių. By-lai - formularui buvo suteiktas, čekistų žargonu kalbant, "ats-palvis" ("okraska") - "lietuvių nacinalistų kontrevoliucinis pogrindis". Šiaip agentai ir beldikai sekdo bendrajų padėtį darbo vietėse, ūkuose, mokslo įstaigose ir vykdydavo kitas konkretias šnipinėjimo, gandų skeleidimo (kompromitacijos) užduotis. Tiksliai agentai bū-

jima, ir čekistų užduotis nueit šuniui ant uodegos. Arba dar blogiau - demaskuotas šnipus partizanai griežtai bausdavo, dažniausiai mirtimi.

Vidinis agentas gaudavo užduotį įsiakverbt i partizanų bū-rį ar pogrindinę organizaciją. Tokius čekistai dažniausiai ver-buodavo iš nelaisvén paimtų partizanų, jų ryšininkų. Vidiniai agentai turėdavo paruošti salygas saugumui suplanuoti netiketą ir būtinai triuškinant ka-riuomenės smūgi tam partizanų būriui, rinkinėi. Čekistų žargonu tokia užduotis buvo vadina-ma - "podvesti bandu pod vojs-kovo udar". Si agentų rūšis

riotizmo, pasireiškančio ištiki-mybe saugumo organams, meile partijai ir socialistinei tėvyn-ei. Tais laikais tarp lietuvių to-kių "idėjinų" beldikų neatsisra-davo. Saugumas rinkdavo kompromituojančią medžiagą apie asmenį. Po to slapta ji suim-davo ir dažniausiai šantažuoda-vio pramaliui su keiksmais, gra-sinimais, kumščiu ir rafinuotu kankinimu. Kadaryti kaimo mo-teriai, kurios brolis nukautas miške, du pypliai laikosi sijono, vienas ant rankų, o vyras jau la-geryje? "Načalnykas" Sibiru grasina ūkininkas, daveš lėkštę barščiu užklydusiam partiza-nui, bijojo, kad negautų dešim-ties metų lagerio, kad turto nep-rrastų. Buvo ir tokiai, kurie ker-žydami kaimynui ar gvie-damiesi svetimo turto, sutikdavo būti beldikais. Neatsilaikydavo sužeisti partizanai ir, paveikti kankinimų, klastingų pažadų dovanoti bausmę ar gyvybę, su-laužydavo priesaika.

Ypatinga beldikų rūšis - ka-meros agentai. Kalėjimo kame-roje po žiauraus tardymo daž-nas kalnys atverdavo širdį "likimo draugui". Naivumo ir nusi-kalstamo patiklumo pasekmės būdavo baisios. Gimnazista, kaimo bernelis, žemės artoja juk niekas nemokė konspiracijos abécélės!

Visa partizanų ir apskritai pogrindžio veikla nuolatos bū-davo apipinama šnipų ir seklių, išdavikų ir informatorių tinklu. Jų girti negalima, tačiau teis-niant visada privalu atsiminti, kad dešimtis ir šimtus kartų kal-teisni tie, kurie paprastus taikius piliečius pavertė išdavikais, su-laužė jų likimus.

(B.d.)

Edmundas SIMANAITIS

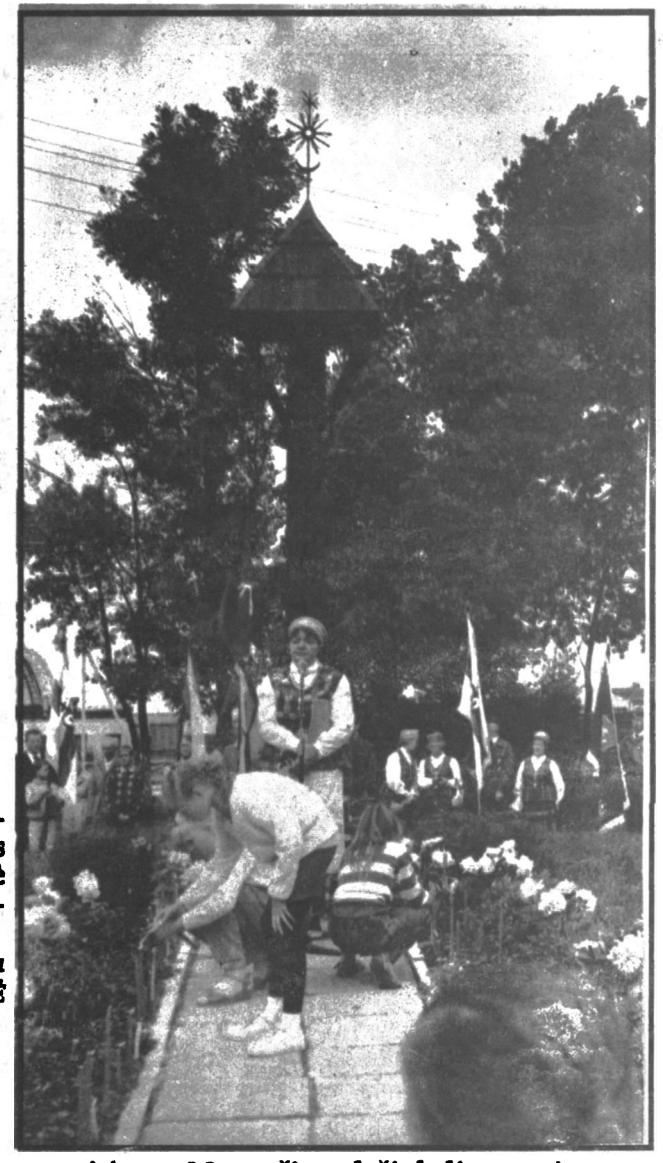
Š Sūduvos krašto istorijos

namają agentūrinę bylą. I ją pa-tekdavo iš agentų surinktos ar prievara išgautos žinios, taip pat būrio išaiškinimo ir sunaikinimo operacijų planai. Be abej, tarp jų visada būdavo ir agentūros rengimo planas. Štai 1946 m. liepos 17 d. buvo pradėta agentūrinė byla Nr. 352 "Atnaujintojai" ("Obnovlency") "Tau-ro" apygardos štabui. Pirmasis šios apygardos vadas kpt. L.Tau-nys - Kovas ir dalis jo štabo na-rių buvo suimti 1945 m. spalio 22 d. Antrasis apygardos vadas mjr. Z.Druna 1946 m. birželio 12 d. įvykusiose kautynėse buvo sužeistas ir susisprogdino. Šio faktu rusų saugumas dar neži-nojo, ir minėtoji byla buvo pra-dėta kaip tik jam. Atskiriems as-menims iš "iškaitinio elemento" būdavo sudaromos bylos - for-

davo parenkami ir verbuojami konkrečiam tikslui pasieki, pa-vydzdžiu, išsiaiškinti kur, kada lankosi tas ar kitas partizanas, kur dislokuotas rinktinės štabas arba vado slėptuvė. Agentus rengdavo etapais. Iš pradžių kandidatas į agentus gauna nedidelę užduotį. Maždaug po metų šnipukas vykdo jau rimtesnes užduotis. Jei pateisina ūkininko viltis, gauna numerį ir slapyvardį. Agentai skirstomi pagal paskirtį. Agentas maršrutininkas - tai keliaujantis šnipas. Jis vykdo tikslinę užduotį. Pagal ją ir parenkamas. Jeigu reikia išaiškinti, kur slapstosi sužeistas partizanas, tai ieškomas ir ver-buojamas jo giminaitis, saky-sim, pusbrolis, dėdė, sesuo ar artimas draugas. Svetimas as-muo tuo pat sukeltu nepasitikė-

daug žalos padarė visose ap-ygardose. Vidinis agentas leit. V.Bacevičius išdavė pirmaji "Tauro" apygardos štabą. Ypač buvo pavojingi agentai-smogikai. Jie, kaip ir vidiniai agentai, dažniausiai būdavo pa-renkami iš suimtų partizanų. Smogikai gaudavo užduotis prasiskverbt i būri, įgyti parti-zanų pasitikėjimą, o paskui nu-žudyti vada, sunalkinti štabą, ir pan.

Slaptieji informatoriai būda-vuojuojami iš visų gyventojų sluoksnių. Saugumas ypač stengdavosi tokiu užverbuoti iš parti-zanų ūkininkų, stambesių ūkininkų, partizanų rėmėjų ar ryšininkų ir pan. Verbavimo te-chnika buvo ištobulinta iki smulkmenų. Gia nė paduoj to iš-garinčio sovietinių žmonių pat-

1993 m. birželis

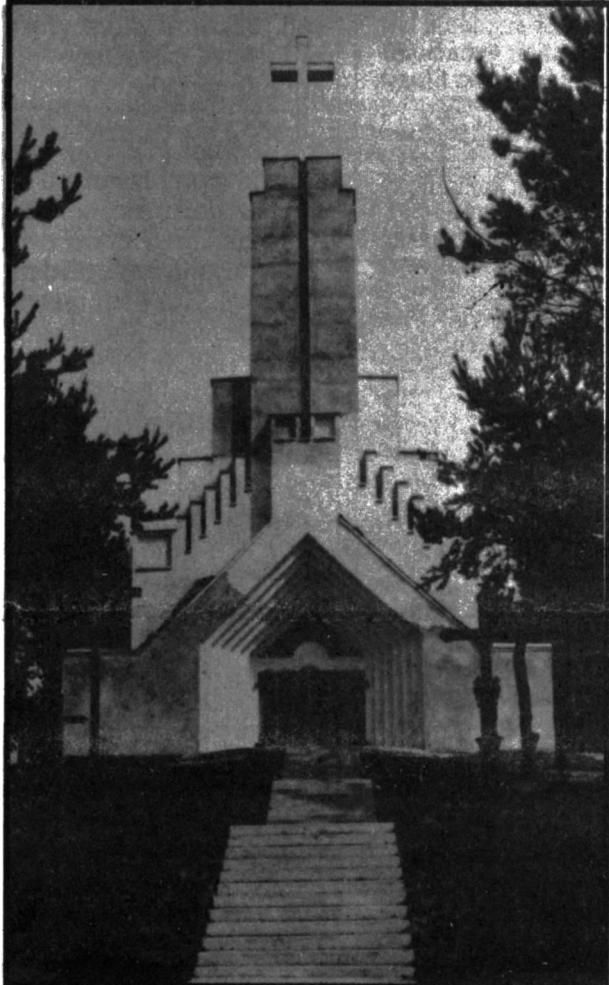
TREMTINYS

7

IVYKIAI

UTEKA. Birželio 14 d. prie Dauniškio ežero, "Marijos Kankinių Karalienės" koplyčioje, buvo atidengtos partizanų atminimo lentos.

Koplyčia Aukštaitijos partizanams

Už Lietuvos laisvės kovojojus šv. Mišias aukojo Utenos "Kristaus žengimo į dangų" parapijos klebonas, dekanas kun. Petras Adomonis. Ispūdingame pamoksle jis paminėjo, kad atvykus į Lietuvą Popiežiui Jonui Paului II, bus siūloma suteikti Tautos kankinių vardus kovojujusiems ir žuvusiems už Lietuvos Nepriklausomybę.

Gedulo ir Vilties dienos minėjime kalbėjo Krikščionių demokratų partijos Rytų Aukštaitijos regiono pirmmininkas Vilius Taujanskas, trijų žuvusių brolių partizanų sesuo Elena Bulovaitė, buvęs partizanas, LPKTS tarybos narys Andrius Dručkus. Mokytoja pensininkė Aliona Grigoravičienė padeklamojo partizanams skirtą eilėraštį. Per šv. Mišias giedojojės Utenos tremtinį chorą (vad. A. Dručius) padainavo patriotinių dainų. Už šią naują koplyčią uteniškai yra dėkingi JAV lietuviams p. Marijai Sutkutei-Žemaitienei ir Aleksandriui Žemaičiui, finansavusiems statybą. Aleksandras - buvęs sovietinių lagerių politinys kalnyns. Jo brolis partizanas Jonas Žemaitis-Maumeidis, žuvęs netoli Utenos, išsiši šiame kalnelyje.

Koplyčią suprojektavo miesto architektas Algimantas Kuras. Ji puošni ir gerai matoma. Prie koplyčios statybos nuoširdžiai

Salia koplyčios kryžius Jono Žemaičio-Maumedžio atminimui

prisidėjo Utenos bažnyčios dekanas kun. Petras Adomonis ir karitete, "Saulės" vid. mokyklos darbuotoja Angelė Vilčiauskienė.

Vytautas PETRONIS
Andriaus DRUČKAUS nuotraukos

VILKAVIŠKIS. Gedulo ir Vilties dienai paminėti Vilkaviškio Kraštotyros muziejaus direktoriė Gabriele Karalienė birželio 12 d. surengė susitikimą su buvusiais rajono tremtiniais, politiniais kalnynais ir rezistencijos dalyviais. Nuolat veikiančioje ekspozicijoje ir stenduose daug naujų eksponatų, su kuriais supažindina muziejaus direktoriė. Ypatingo dėmesio susilaukė gyvas eksponatas - žmogus legenda Klemensas Širvys. Tai vienintelis išlikęs gyvas iš garsiosios trijulės - Juozas Lukša-Skirmantas, Klemensas Širvys-Sakalas, Benediktas Trumpys-Rytis. 1950 m. spalio 3 d. jie pirmieji lektuvu iš Vakarų nusileido Tauragės rajone. Tai pirmasis desantas, turėjęs palaikti ryšį tarp laisvės kovojojų Lietuvoje ir Vakarų tarnybų. K. Širvys papasakojo apie kelionę naktį iš Tauragės rajono į Kazlų Rūdos miškus, apie savo šeimos tragediją.

Muziejaus tyloje skambėjo tremtinų ir kovų dainos.

Gedulo ir Vilties dieną Vilkaviškio parapijos bažnyčioje šv. Mišias už žuvusius aukojo kun. dekanas V. Gustaitis.

Tremtiniai, politinių kalinių ir vilkaviškiečių eisena sustojo prie simbolinio tremtinio kapo miesto kapinėse. Daug gėlių. Dega žvakutės... Kalbėjo - P. Pučiliauskas, Stasys Dambrava, V. Piečiukaitis.

Minėjimas tečesi Kultūros namuose, dalyvaujant Seimo nariui A. Endriukaitiui, Čečenijos Respublikos atstovams. Kalbėjo rajono valdybos pirmmininkas A. Čelkevičius, Čečenijos Respublikos atstovai, Seimo narys A. Endriukaitis.

Meninę dalį atliko Vilkaviškio Kultūros namų etnografinis ansamblis.

Trumpas gedulo dienos paminėjimas įvyko ir Vilkaviškio geležinkelio stotyje, prie tremties paminklo. Kalbėjo V. Piečiukaitis, buvo perskaityta ištrauka iš naujai išėjusios G. Almonaičio prisiminimų knygos "Gražinkite man gyvenimą". Pro šalį dundant traukiniams, skambėjo tremtinų choro dainos.

Koplytstulpio papédėje išaugo gyvų gėlių kauburėlis...

Gediminas ALMONAITIS

RUMŠIŠKĖS. Birželio 19 d. čia įvyko buvusių Kolymos-Magadano politinių kalinių jubiliejinis susitikimas.

Jau penkeri metai du kartus per metus (birželio ir rugpjūčio mėn.) susitinka buvę kolymiečiai. Pirmas susitikimas įvyko 1988 m. birželyje. Tada dalyvavo apie 600 politkalinių. Šiemet ju kur kas mažiau... Kolymiečių koplyčioje šv. Mišias aukojo monsinj. K. Vasiliauskas. Aplankytė buvusių Magadano politkalinių Michalinos Grinevičiūtės ir Balio Pupeikio kapai Rumšiškėse, padėtos gėlės, uždegotos žvakės, sukalbėta malda.

Rumšiškių klube vyko IX forto darbuotojų surengta paroda iš Kolymos ir Magadano politinių kalinių gyvenimo. Įteikti magadaniečių ženklieliai.

Viešnia iš JAV, politkalinės Viščiūtės sesuo, Agota Viščiūtė-Šopienė paskaitė keletą savo eileraščių. Šiltais žodžiais susirinkusius pasveikino ir Kazio Deksnio brolis Jonas Deksnys, buvęs Lietuvos diplomatas Belgijoje.

Natalija PUPEIKIENĖ

ŠIAULIAI. Birželio 14-ąją prie šv. Petro ir Povilo bažnyčios ryšą susirinkę nemažas būrys žmonių su vėliavomis, melsdamiesi ir giedodami patraukė į Kryžių kalną.

Po to politkaliniai, tremtiniai, šauliai ir skautai iškilmingai nūžygiavo prie tik prieš mėnesį perlaidoto nežinomo partizano kapo Ginkūnų kapinėse ir pagerbė jo atminimą. Skautai pasiūlė čia priimti naujokų priesaiką.

Po iškilmingų gedulų Mišių šv. Jurgio bažnyčioje didelis būrys žmonių, šventoriuje, pagerbęs Tautos kančios paminklą, pastatytą 1989 m., pasuko į Kauno gatvę prie geležinkelio rampos, iš kurios 1941 m. birželio 14-ąją išdundėjo pirmieji tremtiniai vagonai... Cia padėtos gėlės, uždegtos žvakės. Kalbėjo prelatas A. Bitvinas, miesto tarybos pirmmininkas A. Zankauskas, buvę tremtiniai, politiniai kalnynai. Visus sujaudino čia išgirstas A. Kulikauskas magnetofono įrašas - garvežio ūvilpimas, riedančių vagonų dundesys, šiaurės vėjų staugimas... Iš skaudžių prisiminimų susirinkusius pažadino švelnus vilties varpelį tilindžiavimas, kviečiantis prie Talšos ežero, jau į linksmesnę programą. Tarp vėliavų per miestą buvo nešamos lentelės su Irkutsko, Krasnojarsko, Komijos, Altajaus ir kitų sričių pavadinimais, rodančiais skaudžią mūsų tautos kančią geografiją.

O prie Talšos ežero visų laukė laužai. Čia programai vadovavo miesto kultūros skyriaus astovė D. Dargienė. Jai padėjo tarybos pirmmininko pavaduotojas V. Ravka. Dainavo S. Žalalio vadovaujančios kamerinis choras, vaikai, vaidino buvusių tremtinės aktorės D. Cinauskaitės vadovaujamas vaikų dramos būrelis.

Marija RIMKIENĖ

KAUNAS. Birželio 23 d. 18 val. buvusiose miesto kapinėse, Ramybės parke įvyko 1941 m. Birželio sukilimo iškilmingas minėjimas. Vėliau sukilėliai pagerbti Aleksoto kalne, prie jų garbei pastatyto kryžiaus.

Miesto tarybos deputatas A. Intas gausiam susirinkusiu būriui - Krašto apsaugos karių kuopoms, savanoriams, šauliams, miesto visuomenei - išsamiai papasakojo apie sukilimo pradžią, eiga, strateginę reikšmę ir tragediją. Būtent šioje vietoje prieš 52 metus vyko pirmosios ir aršiausios kautynės su sovietų kariuomenė, čia buvo svarbiausia karo strateginė vieta. Vytauto Didžiojo tiltas, Veiverių plentas kovojo ugnies buvo atkirsti, okupantų kariuomenės judėjimas paralyžiuotas. Bet galiausiai okupantai, dar bégant per Aleksoto tiltą rusų kareiviams, tiltą susprogdino. Dauguma Aleksoto didvyrių buvo nukauti ir durtuva subadyti. Cia žuvo lakūnas Jonas Dženaitis, Kazys Cipliauskas, Juozas Milčius, jo brolis Andrius ir daugeliis kitų.

Kalbėjo Kauno Švietimo ir kultūros skyriaus vedėjas S. Randis, Žaliakalnio sukilėlių gydytojas J. Venckevičius, čia žuvusio Gustaičio vaikaitis V. Daugėla, sukilėlis A. Masiliunas. Dainavo Kauno politinių kalinių Laisvės kovų dainų ansamblis. Visi susirinkusieji giedoję "Marija, Marija", "Lietuva brangi", Tautos himną. Žuvusio sukilėlio Gustaičio brolio prelato monsinj. Audrius Gustaičio pakvieti, žmonės meldėsi. Politkalinė Marcelė Dylienė deklamavo.

Sukilėlių kraujas nuplovė nešiprišinimo ginklu 1940-aisiais gėdą. Tai garbingas Lietuvos istorijos faktas, kad ir kaip stengtasi menkinti Kremliaus saulės nešejų vaikai.

Irena SMETONIENĖ

KAUNAS. Birželio 23 d. Savanorių pr. Nr. 68, prie namo, kuriame gyveno Lietuvos kariuomenės generolas, karų butų skyriaus viršininkas Juozas BARZDA-BRADAUSKAS (1896-1953), atidengta memorialinė lenta.

J. Barzda-Bradauskas mirė tremtyje (Irkutsko krašte), buvo kalėjės Norilsko lageriuose

Algirdas MARKŪNAS

ŠILALĖ. Birželio 14 d. iškilmingai paminėta Gedulo ir Vilties diena. Po šv. Mišių žmonių procesija patraukė į evangelikų kapines, kur pokario metais buvo užkastos čekistų aukos. Minėjimą pradėjo rajono kultūros skyriaus vedėja L. Bartkienė tremčiai skirtomis eilėmis. Kalbėjo Sajungos Šilalės skyriaus pirmmininkas K. Balčiūnas, Krikščionių demokratų partijos Šilalės skyriaus pirmmininkė J. Romienė, rajono Sajūdžio pirmmininkas K. Juknėnas, rajono Tarybos pirmmininkas A. Bartkus, Šilalės bažnyčios vikaras R. Pukys.

Prie paminklo žuvusiems partizanams padėti vainikai, gėlės, uždegotos žvakutės; giedojø Šilalės bažnyčios choras.

Šilaliečiai dėkingi už partizanų kapų sutvarkymą buvusiai tremtinei Z. Beržinyte-Baranauskienėi, kurios keturi broliai partizanai žuvo už Lietuvą.

Kęstutis BALČIŪNAS

1993 m. birželis

TREMTINYS

8

Sveikinimas Lietuvos Savanoriams

Mieli savanoriai! Jūsų priesaika Tėvynėi mane sujaudino iki ašarų. Prisimindamas 1919 m. savanorius, jūsų senelius, kurie žuvo už Lietuvos laisvę, jų ir jų dėlėjančiu kaulu vardu sveikinu jus ir linkiu, kad būtumėt ištikimi priesaičiai ir Tėvynėi Lietuvai. O jeigu kada nors išmuš valanda ginti Tėvynę, būkite verti protėvių kovų už Lietuvos laisvę.

1919 m. savanoris

Stanislovas ANDRIUŠIS

ATSILIEPKITE!

Ieškomas Algis JANKŪNAS. Jo motiną Jadvygą Jankūnienę 1941 m. birželio 14 d. ištremė į Altajaus kr., po metu į Jaktūją, Alichminsko raj., Nachtuiskij apyl., Čiapajevo km. Vėliau ji ištakėjo ir išsikėlė į Jaktuskana, kur ir mirė. A.Jankūnas augo pas močiutę. Jo ieško motinos tremties draugė Julija ŠPOKIENĖ, Savanorių pr. 298-87, Kaunas, tel. 772302.

Nuotraukoje Algimantas 1946 m.

Veronika MISIŪNARTĖ-MEILIENĖ 1949 m. kalėjo Lukiskių kalejime, 4-ame korpuose, mirtininkų kameroje. Jos ieško kartu kalejusi Ona MOCKUTĖ-SIMOLIŪNIENĖ, Lelijų 13-1, Jurbarkas, tel. 54112.

Svenčionėliuose 1941 m. birželio 23 d. - liepos 6 d. per sukilimą žuvo šie sukilėliai kariškiai ir partizanai: Svenčionėlių apskr. rinkt.jn. psk. Stasys Drupas žuvo 1941 07 02; 615 AP eil. Bronius Jakutis žuvo 1941 06 23 už Paluknės; 619 GAP 5 bataliono eil. Kazimirskis (vardas nežinomas) žuvo 1941 06 26; Svenčionėlių apskr. rinkt.jn. psk. Kazys Matuzeyicius žuvo 1941 06 26; 234 SP eil. Vincas Stokna žuvo 1941 m. birželio mén. ties Svenčionėliais; Vilniaus karo mokyklos pašto tarnautojas Ignas Sasauskas žuvo 1941 06 23 Svenčionėliuose; eil. Jonas Kavaliauskas; partizanai: Antanas Ulozas žuvo 1941 06 26; Kazys Verikas žuvo 1941 06 27.

Nesenai surasta kapavietė. Prajome atsiliepti giminės ar buvusių bendražyginių, žinancių apie tuos įvykius. Sukilėlių atminimui bus pastatytas paminklas. Rašykite Valdui Striku, Žviltių 14a-24, 4720 Svenčionėliai.

Kas aš esu?

Kai mane šešiolikmetį areštavo, pavadino liaudies priešu. Lageriuose vadino fašistu. Grįžusį vadino kaliniu, tremtiniu.

Invalidumo komisija Kaune 1992 07 22 d. padarė tokį įrašą, kad niekas negali suprasti, kas aš buvau - galvažudys, plėšikas ar politinis kalinas?

1954 m. lapkričio 18 d. buvau išleistas į laisvę iš Matrosovo rūdyno, Magadano srities, anksčiau laiko, nes areštavo mane nepilnametį ir teisė pagal 58-1-A straipsnį. Deja, tai dar nebuvavo laisvę. Dar 4-eri metai tremties. Gyvenant Šiaurės Jeniseiske, teko eiti dirbtį vėl į auksą rūdyną, bet daktarų komisija nelaiko dirbtį požemyje, kadangi dar Matrosovo rūdyne susirgau profesinė liga - silikoze. Pradėjau dirbtį paviršiuje, bet tuo metu reikėjo 5 m požemio stažo, norint gauti invalidumo pensiją.

Grįžau 1958 m. antros grupės invalidas. Deja, Lietuvoje į grįžusius žūrėjo kaip nepilnamečius - čia buvau laikomas tremties grupės invalidu.

1968 m. Vilniaus TBC tyrimų institute buvo pripažintas profesinė susirgimas - silikoze, o Socialinio aprūpinimo ministerija, invalidu vis tiek nepripažino.

Taigi 24-erius metus sirgau, bet negavau jokią pensiją.

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, 1992 m. vėl kreipiausiu į TBC tyrimų institutą. Ten pripažinta silikozės antra stadija, deja, Kauno tuberkuliozės invalidumo komisijos pirmininkė (gyd. N.Dlugauskaitė) suteikė man tik trečią grupę ir dar įraše: "Susirgimas susijęs su buvimu kalejime". Kuo aš tapau? Kriminaliniu nusikalteliu? Juk Lietuvos rūdynų nėra, vien iš to alkū, kad esu komunistų represijų auka.

Manau, kad LDDP, perėmus visa LKP turta, perėmė ir visą kitą LKP palidomą, tad turėtų atygenti man už padarytą moralinę ir materialinę šalę - apskaičiuoti ja pagal dabartinių pragyvenimo lygi.

Jonavos politinių kalinių ir tremtinių choro vadovas

Vladas ŠUKELTA

Sveikata liko Subartinėje

1946 m. pabaigoje likviduota pas Flierienę buvusi "Lydičio" stobo slėptuvė, ir netrukus praeidėjo areštai Varlaukui, Eršvilko, Batakių, Gaurės apylinkėse. Aš dirbau mokytoju Varlaukyje. 1947 m. vasario 2 d. mane suėmė pas tėvus Člapaitiū km. alydamiesi atvykę du MGB karininkai. Nuvedė į Eršvilką, stribų būstine, o kitos dienos ryte, iydimas būrio sargybiniu, buvau atvežtas į balsiąjį Tauragės Subartine. Iš karto patekau į rūsių kamerą, vadinamą "Salutuką"; be langų, tik grotuota anga, uždengta skarda. Viduj - nei gultu, nei patalynes, išvesos, nei šilumos. Kamerioje radau gauriukį Bernecką, perteisimus atvežta į lagerių, tauragilių Oka. Vėliau į tą kamerą atvežė sergančių tiesiog su patalais - senioką Domą Mišeliuką iš Butaičių km., Tauragės apskr. ir Zigmą Kačiulį, iš Lenksciu km. Buvo atvestas čia ir ne vienas "stukačius", bet juos mes greitai perprasdavome. Ma-ne tardė kapitonas Besnosovas su vertėju Audriūnu. Abu buvo labai žiaurus, o ypač vertėjas leitenantas Audriūnas. Tardydavo tik naktį. Užtai naktimis

Subartineje aisdėdavo klyksmai, verkami, almanas, rusiški keiksmiai.

Kadangi tie tardytojai protokoole klastodavo parodymus, aš atsakdydavau juos pasiralyti. Tai juos labai aiutino ir užtai kentėdavo mano kauleliai. Kartą kaikokiam viršlininkui pasakiau apie tuos klastojimus. Po paros buvo pakelias tardytojas - tardė vyr. leitenantas (pavardė užmiršta), o vertėjas buvo Valaitis. Valaitis maždavo jau ne taip skaudžiai. Kovo 27 d. surengė karini tribunola, kurį sudarė du karininkai ir vienas civilis - Matulėnas iš Palaičiūno. Tai nusikaltėlis, kuris gal ir dabar dar kur slapstosi. Teisė mus tris: Domą, Mišeliuką, Flierienę ir manę, nors mūsų bylos neturėjo nieko bėdro. "Procesas" truko apie 30 minučių. Man paskyrė 6 metus lagerio, o kitiemis dviečių - po 10 metų.

Iš Subartinės išvėžė į Šilutės kalejimą, o iš ten į lagerius. Subartinėje buvo sužalota mano sveikata, visas tolesnis gyvenimas.

Jono STRIAUKO pasakojimą užrašė Gediminas Katina

DEKOJAME

Parėmusiems LPKT sajungą:
Adelaidės Lietuvių namų bibliotekai iš Australijos - 50 USD

p. J.P.Kedžiui iš Australijos - 10 USD

p. Nagienei iš Kanados - 10 USD

p. V.Karaliūnui iš Kauno - 1000 tal

SKELBIMAS

Parduodamas 100 kv.m gyvenamasis namas Radviliškio raj., Kairėnų kaime. Skambinti telefonu (8-27) 772012 Gediminiui Bačkiui

"TREMTINYS"

1993 m. birželio 30 d. Nr. 13(94). SL 289. Kaina su akciju 15 ct
Mūsų adresas: 3000 Kaunas, Donelaičio 70^b, tel. 209530